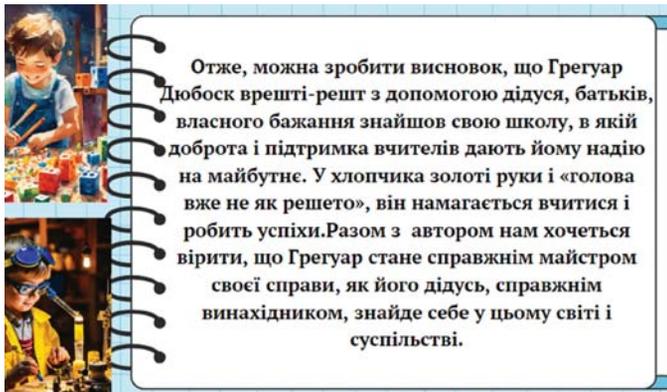

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Висновки

Фінальна бесіда, що підсумовує головні висновки щодо життєвого шляху Грегуара.

V. Рефлексія навчальної діяльності.

Метод «Незакінчене речення»: учні обирають одне з речень і продовжують його, підбиваючи підсумки уроку:

- «Сьогодні на уроці я зрозумів / ла, що дорослішання — це...»
- «Головний урок, який я виношу з історії Грегуара, — це...»
- «Найбільше мені запам'яталася...» (частина презентації, цитата, вид роботи).

VI. Домашнє завдання.

Написати міні-твір-роздум (5–7 речень) на тему: «Що я візьму з досвіду Грегуара Дюбоска у своє життя?».

Презентація:

<https://vseosvita.ua/library/hrehuar-diubosk-na-shliakhu-doroslishannia-770932.html>

Номінація «Розробка уроку зарубіжної літератури для 5–9 класів НУШ»

Людмила Руденко,

вчитель-методист зарубіжної літератури,
Комунальний заклад «Фортеча гімназія
Кропивницької міської ради», м. Кропивницький

Літайте вище за межі буденності... Урок за твором Річарда Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон» (8 клас)

УДК 373.5.016:821.09(73)(092)БАХ

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.6.351365>

Тема: Сюжет твору Річарда Баха як філософська метафора людського буття.

(Навчальна програма розроблена (укладач Руденко Л. В.) на основі модельної навчальної програми

© Людмила Руденко, 2025

«Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О. М., Ісаєва О. О., Клименко Ж. В., Мацевко-Бекерська Л. В., Юлдашева Л. П., Рудницька Н. П., Турянця В. Г., Тіхоненко С. О., Вітко М. І., Джангобекова Т. А.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 10.10.2023 № 1226)

Мета: ознайомити з творчістю американського письменника Річарда Баха, засвоїти сюжет притчі «Чайка Джонатан Лівінгстон», її філософський мотив; розвивати навички аналізу художнього твору, виразного читання; виховувати активну життєву позицію.

Ціннісно-етичні орієнтири: самопізнання та вдосконалення.

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Обладнання: підручник: Зарубіжна література : підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. освіти / [Ольга Ніколенко, Лідія Мацевко-Бекерська, Наталія Рудницька та ін.]; за ред. док. філол. н., проф. Ольги Ніколенко. — Київ : ВЦ «Академія», 2025. — 288 с. : іл.; книга Р. Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон»; презентація; музичне оформлення вірша Ліни Костенко «Крила».

Тип уроку: комбінований.

Міжпредметні зв'язки: зарубіжна література — українська література, музичне мистецтво, історія.

*Істинному Джонатану —
Чайці, що живе у кожному з нас.
Річард Бах (посвята до повісті-притчі
«Чайка Джонатан Лівінгстон»)*

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Асоціації: Уважно подивіться на «хмару слів». Яке слово першим впало вам у око? Які асоціації викликало це слово?

2. Хвилинка ерудита (повідомлення учнів):

— Йоганн Себастьян Бах — німецький композитор, органіст і скрипаль, один із творців світової музичної класики, вважається одним із найвидатніших композиторів світу (31.03.1685—28.07.1750 рр.)

— Девід Лівінгстон (19.03.1813—01.05.1873 рр.) — шотландський місіонер і знаменитий дослідник Африки. Його відкриття — географічні, технічні, медичні та соціальні — складають величезний корпус знань, який і досі не втратив наукової цінності.

Іменем Лівінгстона були названі міста Лівінгстон (Марамба) в Замбії і Лівінгстонія в Малаві, а також водоспади в нижній течії Конго і гори на північно-східному березі озера Ньяса.

3. Прогнозування: Як, на вашу думку, про кого, про що йтиметься сьогодні на уроці?

III. Оголошення теми і мети уроку.

Сьогодні ми ознайомимося з творчістю Річарда Баха та його повістю «Чайка Джонатан Лівінгстон» (Запис теми уроку та епіграфа).

IV. Засвоєння нових знань/

Слово вчителя

Річард Бах — письменник, що навчив світ літати. Його книги стали маяками для шукачів свободи та сенсу життя. Його творчість пов'язана з польотами та літанням у метафоричному контексті.

Це американський письменник і філософ. Професійний пілот. З дитинства захоплювався авіацією. Політ — ключова тема його творчості. Його твори поєднують пригоди, філософію та вічний пошук сенсу життя, закликаючи читача до самопізнання та вдосконалення свого життя.

Презентація групи біографів «Життя як політ».

Річард Дейвіс Бах нар. 23 червня 1936 в Оук Парку штат Іллінойс.

Син Роланда Баха, колишнього капелана армії США, та Руфі (Шоу) Бах. По материній лінії Річард Бах є прямим нащадком великого німецького композитора Йогана Себастьяна Баха. 1955 року Річард Бах вступив до Університету штату Каліфорнія в Лонг-Біч, де навчався протягом чотирьох наступних років і брав уроки пілотування літака.

Річард з дитинства був справжнім фанатом літаків.

У 17 років, побачивши плакат із зображенням літака і написом:

«Ти можеш літати!», він вперше піднявся в небо на аматорському біплані.

У 1956-59 роках працював пілотом у Військово-повітряних Силах США. У 1960-х очолював Асоціацію старовинних літаків, а також працював пілотом-каскадером, авіаінструктором, учасником розважальних польотів на Середньому Заході, де він пропонував прогулянку польоти на біплані.

Також писав і продавав статті журналам. А всесвітньо відомим Річард Бах став після публікації філософської притчі «Чайка Джонатан Лівінгстон» (1970).

31 серпня 2012 року літак, за штурвалом якого був сам письменник, потрапив у авіакатастрофу. Річард Бах отримав черепно-мозкову травму і переломи і був госпіталізований на 4 місяці. Він повідомив, що досвід зустрічі зі смертю надихнув його до закінчення четвертої частини повісті «Чайка Джонатан Лівінгстон».

Сенкан. Підсумуємо знання про Р.Баха.

Актуалізація опорних знань.

«Чайка Джонатан Лівінгстон» — повість-притча, що зробила крилатим не одне покоління. Вона стала бестселером. Прототип головного героя — Джонатан Лівінгстон — найкращий пілот 1920-30 рр.

Теорія літератури.

Пригадаємо:

Притча — це короткий твір алегорично-повчального характеру, який у прихованій формі доводить певні цінності життя та містить моральний урок.

Алегорія — це іносказання, художній засіб, який полягає у зображенні абстрактних понять через конкретні образи реального життя.

«Проклади місток»

— Який твір-притчу якого письменника-пілота ми вивчали у 7 класі? («Маленький принц» Антуана де-Сент Екзюпері)

— Маленький принц відвідав багато планет, шукаючи відповідь на запитання: «В чому сенс буття?» Чи запам'ятались вам філософські вислови з цього твору? Пригадайте. («Встав уранці, умився, привів себе до ладу — й одразу ж упорядкуй свою планету», «Лише серце добре бачить. Найголовні-

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

шого не побачиш очима», «Ти назавжди береш на себе відповідальність за тих, кого приручив»).

Видатний митець Антуан де Сент-Екзюпері стверджував: «Досконалість — це не тоді, коли немає чого додати, а тоді, коли нема чого забрати». Будемо з'ясувати, що таке «ДОСКОНАЛІСТЬ», на думку Баха.

Словникова робота

Досконалий — бездоганний, той, хто має повний набір позитивних якостей і досяг найвищого рівня довершеності.

Анчоус — дрібна морська риба родини анчоусових.

1 миля = 1,609344 кілометр.

1 фут = 30.48 см.

Піке — стрімкий політ літака майже вертикально вниз.

Мертва петля — фігура вищого пілотажу, замкнена крива у вертикальній площині.

Бесіда на перевірку первинного сприйняття повісті.

- Ви прочитали 1 частину повісті «Чайка Джонатан Лівінгстон» Прокоментуйте, який із цих афоризмів не підходить чайці Джонатан: біла ворона; чорна вівця; не від світу цього; одного поля ягоди? Чому?
- Що означають інші словосполучення? Чи почувалися ви «білою вороною»?

Аналітичне дослідження повісті-притчі

«Чайка Джонатан Лівінгстон»

Слово вчителя

Композиція твору відображає три сходинки духовного вдосконалення Джонатана Лівінгстона:

— Перша частина зображує духовне пробудження Чайки Джонатана Лівінгстона;

— Друга частина присвячена зображенню прекрасних Небес, які допомагають Джонатану зрозуміти головне: його можливості безмежні. До процесу пізнання залучаються не тільки тіло, інтелект, але й дух, тому наблизитись до знань, за Р.Бахом, — це означає здобути цілісність, досконалість.

— У третій частині твору Джонатан приймає рішення повернутися з пташиного Раю на Землю, щоб навчити охочих майстерності польоту і пробудити в них прагнення до досконалості. Незабаром він передає роль наставника першому учневі Флетчеру Лінду, а сам залишає земний світ заради подальшого шляху вдосконалення.

Аналіз 1 частини

Тож вперед, за Чайкою Джонатан!

Бесіда

— Де відбуваються події твору? (На березі моря).
Прочитаємо початок повісті (до слів «...тренуючись у низькому польоті»).

Початок створення опорної схеми.

— Назвіть і запишіть дійових осіб твору (Згряя і Джонатан).

- Що вирізняло Джонатана серед чайок? (Головне — не їжа, а вдосконалення польоту).
- Письменник уже в другому абзаці звертає нашу увагу на протистояння Джонатана Згряї. Які мовні, художні засоби використовує Бах для цього? (*Епітет — самотній, протиставний сполучник а*).
- Чи розумів хто-небудь Джонатана у прагненні до знань, до вдосконалення?
- А батьки підтримували? Прочитайте, яку пораду вони давали чайці.
- Чи намагається Джонатан прислухатися до порад батьків? Прочитайте, як і чим це закінчилося (*Жадібність до знань*).
- Чи були вдалими його спроби навчитися літати? (*Не завжди, бо він дуже часто падав*.) Доведіть. (*«Він хотів знати все... світовий рекорд швидкості для морських чайок!»*).
- Що стало найбільшою його перемогою? (*Він установив світовий рекорд*).
- Завдяки чому? Запишіть. (*Завдяки працездатності, наполегливості, сміливості, прагнення до знань*).
- Яке відкриття зробив Джонатан під час нічних польотів? (*Короткі крила. Короткі крила сокола! Ось тобі й відповідь. Який я був дурний! Усе, що мені треба, — це маленьке, крихітне крило; все, що мені треба, — це скласти крила, так, щоб у польоті ворушити самими кінчиками! Короткі крила*).
- Чи зупиняється Джонатан на досягнутому? Що відчуває? (*Він продовжує тренування і відчуває радість, гордість*).
- Що йому вдалося опанувати, чого не могла жодна чайка? (Фігурні польоти).
- Що ще вивчив Джонатан?
- Прочитайте, що подумав задоволений Джонатан, коли стемніло і він пішов на посадку.
- Які риси характеру втілено в образі головного героя? Запишіть.
- Чи вдалося Джонатану поділитися зі Згряєю тим, що відкрив? Прочитайте. (*«Тим часом Згряя збиралася на Велику Раду... «Ти нам більш не брат, — нарешті промовили чайки одна по одній, а потім з поважним виглядом затулили собі вуха і повернулися до нього спинами»*).
- Що насмілився сказати Лівінгстон на Великій Раді? До чого закликає? (*Бути вільними, відкривати нове, пізнати сенс буття*).
- Чому Згряя не підтримує Джонатана і називає його відступником? (*Згряя не хоче нічого міняти в своєму житті, інших чайок все задовольняє*).
- Що засмутило вигнання? (*Чайки втратили можливість пізнати щось нове, вони «відмовилися повірити в чарівну красу польоту, хоча їм варто було тільки відкрити очі, щоб її побачити»*).
- Чи шкодує Джонатан, що він живе на самоті? Доведіть. (*Ні, адже він навчився літати, спати в повітрі, тримати курс уночі, мандрувати разом із вітром і прориватися до світлого чистого неба*).

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

- Що зрозумів Лівінгстон? («...що тільки нудьга, страх і злість скорочують життя чайок; а сам він був вільним від цього тягара й тому прожив довгий щасливий вік»).
- З'ясуйте головний конфлікт повісті. Між ким цей конфлікт? (Згряя — Джонатан).
- Подумайте, чому ім'я має лише Джонатан.
- Алегорією кого є Згряя? (Сірої маси людей із непереборною жадобою їжі).
- А Лівінгстон? (Людина, яка прагне до знань, досконалості).

Висновок. Тобто, конфлікт між сірою масою людей (Згряя) та особистістю (Джонатан)

Алегоричні образи притчі

Джонатан — людина, яка прагне до знань, досконалості.

Згряя чайок із непереборною жадобою їжі — повсякденне життя.

Крила — символ свободи, волі, духовності.

Політ Джонатана — свобода, необмеженість дій.

Прагнення Джонатана вдосконалювати свій політ — це наше бажання вирватись із дріб'язкової суєти, пізнати сенс життя й осмислити своє місце в суспільстві.

Робота з епіграфом

- Поясніть, як ви зрозуміли епіграф уроку. (Прагнення до самопізнання, до вдосконалення свого життя живе в кожній людині.)

V. Систематизація та узагальнення вивченого.

- Послухайте музичне оформлення вірша Ліни Костенко «Крила». (3.10 хв.)

Бесіда з учнями

Слухаючи пісню, ви, мабуть, звернули увагу на символічне значення «людських крил».

- Чим людські крила відрізняються від пташиних? Як про це говориться в поезії? (Людські крила з правди, чесності, довір'я, з вірності в коханні, з вічного поривання, із щирості, щедрості, з пісні або з надії, або з поезії, або з мрії).
- Для чого людині потрібні крила, адже вона не літає? (Образ крил має не пряме, а метафоричне значення як символ мрії, натхнення, піднесення, творчої праці, це духовні крила людини).
- У яких випадках говорять, що в людини виростили крила за плечима? (Тоді, коли хтось відчуває приплив сил, енергії, натхнення для великих звершень.)
- А кого в наш складний для України і всіх українців час ми можемо назвати крилатими? (Воїнів, волонтерів). Чому?

Робота в парах

В українській мові є багато фразеологізмів зі словом «крила». Пригадайте їх або знайдіть. Запишіть. Поясніть значення фразеологізму.

VI. Підбиття підсумків уроку.

І ліричний герой Ліни Костенко, і чайка Джонатан Лівінгстон стали крилатими, тобто такими, хто усвідомив перевагу духовного над матеріальним. Тому ліричному герою Ліни Костенко «грунту не треба», а Джонатан зрозумів, що він вільний, бо межі досконалості немає.

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Літайте вище за межі буденності...

Джонатан Лівінгстон — це метафора кожного з нас. Хмара слів, з якої ми почали, — карта світу духу, прагнень та вічної подорожі до досконалості.

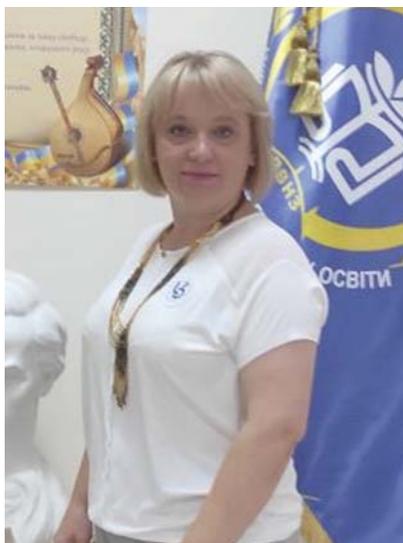
VII. Домашнє завдання

1. Прочитати «Чайка Джонатан Лівінгстон».
2. Написати мінітвір на тему «Досконалості немає меж».

Список використаних джерел:

Підручник: Зарубіжна література : підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. освіти / [Ольга Ніколенко, Лідія Мацевко-Бекерська, Наталія Рудницька та ін.]; за ред. док. філол. н., проф. Ольги Ніколенко. — Київ : ВЦ «Академія», 2025. — 288 с. : іл.
https://youtu.be/6IA1srO-J1w?si=xWSWi_5-xTS40xSs
<https://dovidka.biz.ua/richard-devid-bah-biografiya/>
<https://www.ukrplib.com.ua/world/printit.php?tid=1738&page=3>
<https://www.google.com/search?q=%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE+%D1%80%D1%96%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B4%D0%B0+%D0%B1%D0%B0%D1%85%D0%B0&oq=&aqs=chrome.2.69i59i450l8.216093j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8&safe=active&ssui=on>

Номінація «Розробка уроку української літератури для 10—11 класів»

Ольга Гордієнко,

учителька української мови та літератури, вища кваліфікаційна категорія, учитель-методист, Нікольська гімназія «Софія» з загальноосвітньою школою I ступеня № 2 Нікольської селищної ради Донецької області

Гра закінчилася. Почалося життя. Психологічна трансформація героя в новелі Івана Франка «Сойчине крило»: між естетством і правдою почуття (10 клас, профільний рівень)

УДК 373.5.016:821.09.161.2.18/19.(092)ФРАНКО
<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.6.351367>

Урок створено за модельною навчальною програмою з української літератури Г. О. Усатенко, А. М. Фасолі та підручником В. Пахаренка.

© Людмила Руденко, 2025

Мета уроку:

навчальна

- поглибити знання учнів про зміст і художні особливості новели Івана Франка «Сойчине крило»;
- проаналізувати твір в єдності змісту і форми з урахуванням принципу діалогічності;
- виявити синтез епічного, ліричного та драматичного начал у творі;
- простежити психологічну трансформацію персонажів.

розвивальна

- розвивати навички інтерпретації художнього тексту;
- формувати вміння аргументовано висловлювати власну думку;
- удосконалити емоційний інтелект і читацьку чутливість.

виховна

- осмислити проблему вибору між «зручним» життям і справжнім почуттям;